

Журналістські розслідування: нові платформи

Зубенко Л. А., Темченко Л. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

У статті проаналізовано тенденції розвитку сучасного журналістського розслідування в контексті розвитку нових медіа. Опрацьовано наукову літературу з питань використання інструменту нових медіа в журналістських розслідуваннях, переходу цього жанру на мультимедійну основу. Але поза дослідницькою увагою залишається діяльність об'єднань журналістів-розслідувачів, хоча результативність та ефективність їх роботи вже вимагає спеціального осмислення. Зазначено, що журналістське розслідування наразі переживає процес трансформації, переходячи від складного аналітичного жанру до інтерактивного симбіозу тексту, візуального та звукового контенту. Наголошено, що комбінація традиційних і нових форматів подачі інформації надає жанру журналістського розслідування гнучкості й робить його більш доступним для широкого загалу. Процес трансформації журналістського розслідування відбувається за допомогою мультимедійної платформи та сучасних форм подачі інформації. Журналістам «Бігус. Інфо» вихід за межі традиційних медіа дозволяє супроводити інформацію інтерактивними мапами, відеодоказами, лонгридами і таким чином збільшити аудиторію. Реципієнт краще сприймає візуально привабливий, інтерактивний та різноплановий продукт, ніж величезні масиви вербальних даних. Мультимедійність є необхідною умовою для популяризації оригінального контенту «Бігус. Інфо», а також сприяє широкому резонансу. Розміщення матеріалу в соціальних мережах, блогах сприяє його персоналізації, а читачеві надає можливість не тільки слідкувати за перебігом подій та його результатами, а й запропонувати тему для розслідування.

Ключові слова: журналістське розслідування; нові платформи; інтернет-журналістика; «Bellingcat»; «Бугіс. Інфо».

1. Вступ

Термін «розслідування» означає всебічний розгляд, вивчення фактів, подій, проведення досліджень, тобто визначення обставин, пов'язаних із суспільно важливими подіями. За формою реалізації авторського задуму, журналістське

Temchenko L., Candidate of Philological Sciences
(Ph. D.), Associate Professor,
e-mail address: lvtem323348@gmail.com,
Zubenko L., Graduate Student,
e-mail address: lora.knk@ukr.net,
tel.: +380995475782,
Oles Honchar Dnipro National University,
13, Naykova Str., Dnipro, 49050, Ukraine

Темченко Л.В., канд. філол. наук, доцент
електронна адреса: lvtem323348@gmail.com,
Зубенко Л. А., магістр
електронна адреса: lora.knk@ukr.net,
тел.: +380996050891,
Дніпровський національний
університет імені О.Гончара,
вул. Наукова 13, Дніпро, 49050, Україна

розслідування – складний, синтетичний жанр, у якому можуть бути використані елементи проблемної статті, репортажу, а також документи, листування, протоколи, угоди, архівні та статистичні дані.

Форма оприлюднення журналістського розслідування наразі варіюється від звичайного друкованого тексту, телематеріалу з інфографікою всередині до лонгриду, створеного на мультимедійній основі, що супроводжується іноді інтерактивними мапами, відеодоказами тощо.

Постановка проблеми. Сьогодні журналістське розслідування переходить у нові формати, де є більше простору для формування та подачі журналістського матеріалу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Жанр журналістського розслідування постійно перебуває в центрі уваги багатьох дослідників та журналістикознавців. Так, можливості нових медіа для журналістів-розслідувальників розглянуто Б. Бель [1], методика роботи над розслідуванням описана О. Глушко [2], сучасний стан та перспективи розвитку жанру визначено та проаналізовано О. Голубцовою [3]. Сьогодні в полі зору науковців знаходяться правові засади роботи журналістів-розслідувачів, планування журналістського розслідування, робота з джерелами інформації і методи її збору, методика аналізу та систематизація інформації, зібраної під час розслідування, а також професійні та етичні стандарти, таємниця розслідування, використання інструменту нових медіа в журналістських розслідуваннях, мультимедійна основа, організаційна та бізнесова модель розслідувальної журналістики. Але, на жаль, поза дослідницькою увагою залишається діяльність об'єднань журналістів-розслідувачів, хоча результативність та ефективність їх роботи вже вимагає спеціального осмислення.

Мета статті – дослідити особливості жанру журналістського розслідування та його зміни із розвитком можливостей інтернет-платформ.

Об'єкт дослідження – матеріали групи журналістів-розслідувачів «Бігус. Інфо»

Методи дослідження. Обраний для аналізу контент проаналізовано з точки зору загальнонаукового методу пізнання. Використано порівняльний метод результатів роботи іноземних та вітчизняних журналістів-розслідувачів.

2. Результати і обговорення

Журналістські розслідування в Україні мають широкий резонанс серед глядачів, але, на відміну від світової практики, їх результативність є доволі низькою, оскільки не приводить до кардинальних змін на законодавчому рівні.

Сучасною тенденцією у світовій практиці журналістів-розслідувачів є утворення професійних організацій. Так, усім відома дослідницька пошукова

мережа «Bellingcat», заснована британським журналістом і блогером Еліотом Гігінсом. Вона розслідує поточні події, використовуючи метод OSINT: аналіз інформації з відкритих джерел, таких як відео, карти та фотографії. Активісти «Bellingcat» оприямили широкому загалу матеріали, пов'язані з війною в Сирії та російською агресією на Донбасі.

В українському медіапросторі теж можна знайти приклади об'єднання журналістів-розслідувачів, хоча їх робота зосереджена на висвітленні лише внутрішніх проблем. Прикладом такого об'єднання є група розслідувачів «Бігус. Інфо». «Бігус. Інфо» позиціонує себе як група антикорупційних та інформаційних проєктів, створених громадськими організаціями «ТОМ 14» та «Канцелярська Сотня». Матеріали представлені на сайті <https://bihus.info/> та в контенті українських телеканалів, зокрема «1+1».

Контент, що виробляють співробітники «Бігус. Інфо», оригінальний. Він містить відеоматеріали, що відповідають сучасним вимогам, які ставлять до журналістських розслідувань. Тематика відео загалом політична, теми актуальні для українського інформаційного простору. Більшість розслідувань пов'язана з корупційними діями політиків та суддів. Журналісти традиційно працюють із офіційними запитами, документами, роблять відеозаписи в державних установах. Дані подаються жваво, постійно змінюється «картинка» на екрані. Усі сюжети супроводжує коментар юриста, що на законодавчому рівні тлумачить будь-які незрозумілі питання й ситуації.

Матеріали «Бігус. Інфо» широко представлені в соціальних мережах, зокрема у Facebook, де користувач може зв'язатися з командою журналістів та запропонувати власну тему. На YouTube кожне відео має в середньому 5000 переглядів, що свідчить про достатню популярність ресурсу, враховуючи те, що програма транслюється на кількох всеукраїнських каналах.

До команди «Бігус. Інфо» входить близько двох десятків незалежних журналістів, які готують контент для проєктів:

- телепрограма «Наші гроші»;
- база декларацій українських чиновників «Декларації»;
- юридична ініціатива «Тисни!»;
- телепрограма «Гра слів»;
- програма «Підсумки дна»;
- ІТ-проєкт «Невід»;
- відкрита база даних помічників народних депутатів Верховної Ради України «Посіпаки»;
- проєкт «Електронне БТІ», що є продовженням створення серії інструментів, які розширюють доступ до даних;
- офіційного Реєстру речових прав на нерухоме майно «Гарнахата».

Журналістські розслідування «Бігус. Інфо» зберігають класичні ознаки жанру: суспільну значущість публікації, широкий тематичний та проблемний ареал, синтез різноманітних методів для збору й аналізу інформації. Інтерактивності матеріалам надають лонгриди. Так, у відеоматеріалі «Суддя з елітними квартирами судиться з державою за службове житло», який опубліковано на сайті Бігус. Інфо 30.12.2016 року. Хронометраж сюжету – 7:05 хвилин. Студійний сюжет починається із представлення ведучою передісторії (00:00 – 01:04). Тема сюжету – суддя із міста Дніпро перевівся працювати до Києва у Вищий адміністративний суд. За декларацією він немає власного житла в Києві й тому винаймає квартиру. Суддя подав до суду, аби отримати належну йому за законом квартиру від держави. Журналісти провели розслідування, проаналізували декларацію судді та знайшли дві квартири в елітному районі столиці, які за документами придбала мати судді за три роки до вказаних подій (01:04 – 03:58). Відеозапис квартир показано на 4-й хвилині відео, сюжет не затягнутий, картинка динамічна. Журналістка, що проводила розслідування, намагалася взяти інтерв'ю в судді біля під'їзду елітного житла (04:10 – 04:24), була слухачем на судових засіданнях та працювала з документами (05:28 – 06:05). В оприятненому матеріалі є інфографіка з даними е-декларації судді, кадри з прихованої відеозйомки, репортаж з місця подій (квартири судді) та проблемне інтерв'ю. Журналісти під час проведення розслідування користувалися відкритими ресурсами та законно обґрунтованими методами. Дотримуючись журналістської етики, автори подали лише факти та офіційні дані, що дозволило уникнути оціночних суджень.

Широкого резонансу вище згаданий матеріал набув на YouTube, набравши 7 600 переглядів. Також його було показано в ефірі телеканалу «1+1» та «24 канал». За результатами 2016 року «1+1» є лідером телеперегляду по основних комерційних аудиторіях, як у середньому за добу, так і в праймі. Середньодобова частка телеканалу «24 канал» становить 1,1 %, рейтинг – 0,17 %. «Бігус. Інфо» представлено й в соціальній мережі Facebook, де кількість переглядів вище згаданого матеріалу складає 34 000. Матеріал зібрав велику кількість позитивних відгуків на сторінках соціальних мереж. Як бачимо, вихід за межі традиційних медіа дає можливість збільшити аудиторію, адаптувати інформацію до її стилю та смаку.

Важливо те, що дані, які отримали журналісти під час розслідування стали в нагоді для звернення уваги правоохоронних органів на діяльність судді. І тепер *«за версією слідства, суддя Вищого адмінсуду Олег Голяшкін вніс завідомо недостовірні відомості до щорічних е-декларацій за 2015 та 2016 роки». Йдеться про об'єкти нерухомості (2 квартири у центрі Києва), власниками яких є члени родини підозрюваного і які, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 46 закону «Про*

запобігання корупції», мали бути відображені служителем Феміди в його щорічних деклараціях», – зазначає НАБУ».

Матеріал про проведення слідства журналісти опублікували на офіційній сторінці у Facebook. Отже, журналістське розслідування в цьому випадку виконало свої головні функції – звернуло увагу суспільства на важливу проблему, надало нові відомості, які стали в нагоді для покарання корупціонера.

Як бачимо, нові платформи дають журналістам можливість:

- мати повноцінний та миттєвий зв'язок з аудиторією, дискусію;
  - убезпечити певний текстовий, фото-, відеоматеріал від видалення, адже усі дії в мережі так чи інакше зберігаються на серверах;
  - інтегрувати масову рекламу в контент;
  - уникнути цензури, контролю тематики публікацій, великих фінансових витрат (інтернет-спілка розслідувальних журналістів Bellingcat зібрала гроші на своє заснування лише через мережу Indiegogo);
  - миттєво розповсюджувати новини за допомогою мережі;
  - збільшувати не тільки об'єми, а й текст, тобто гіпертекстуальність;
  - викладати інформацію в декількох видах одночасно (аудіо, відео, текст)
- [1, с. 20].

Нові технології почасти спростили роботу журналістів-розслідувачів, розширили можливості отримання інформації. Останні три роки через російську агресію на Донбасі в українському медіапросторі актуальною стала тема міжнародної політики Росії. Саме тому все частіше на телеекранах та на сторінках газет з'являються дані з електронних скриньок представників уряду Росії. Більшість цієї інформації є результатом роботи групи «КіберХунта» (сайт – <http://cyberhunta.com/news/>). Вона складається з хакерів, які «зламують» поштові скриньки російських політиків та публікують на своєму сайті дані щодо України. Проект не можна назвати журналістським, та матеріали, здобуті активістами, часто стають інформаційними приводами для професійних журналістських розслідувань.

3. Висновки

Журналістське розслідування є синтетичним жанром, бо поєднує елементи інтерв'ю, аналізу, синтезу, хроніки, репортажу. Головна мета журналіста-розслідувача – надати суспільству факти з важливих, але малодосліджених тем, що раніше не були типовими для журналістського дискурсу. Журналістське розслідування сьогодні змінює свою традиційну аналітичну форму й стає більш інтерактивним за допомогою інфографіки та сучасних засобів монтажу. Зокрема, це стосується розслідувань у відеоформаті, адже поєднання звуку, картинки та тексту якнайкраще допомагає журналісту донести знайдену ним інформацію в

інтерактивній формі. Інформація, отримана під час розслідування, адаптується під різні формати, що допомагає автору надати масштабну та переконливу базу доказів та сприяє популяризації жанру розслідування серед широких соціальних груп. Все це стає можливим завдяки миттєвому зворотному зв'язку з аудиторією, прозорості, дискусії в коментарях до повідомлень ЗМІ, відсутності цензури, низького фінансового порогу входження.

Отже, необхідна умова успішного журналістського розслідування сьогодні – його мультимедійність. В умовах розвитку інтернет-медіа, реципієнт значно краще сприймає візуально привабливий, інтерактивний та різноплановий продукт, ніж величезні масиви вербальних даних.

References

1. Bel, B., Burmagin, O., Patora, T., Khomenyuk, O. (2013), *Manual on journalistic investigations. Theory and practice*, Printing office Biznespoligraf, Kyiv, 404 pp.
2. Glushko, O.K. (2006) *Journalistic Investigation: History, Theory, Practice: Teach. manual for studio higher educators shut up*, Kyiv, 144 pp.
3. Golubtsova, O.V. (2011), "Journalistic Investigation: Features of the Modern Period", available at: http://www.library.cjes.ru/online/?a=con&b_id=700 (accessed 15 January 2018).

Zubenko L., Temchenko L. Journalistic Investigations: New Platforms

The article analyzes the trends of the development of contemporary journalistic investigation in the context of the new media development.

The methodology for researching the topic of the paper includes such methods: analysis, generalization, classification, comparison.

The study results in the statement that the journalistic investigation is a synthetic genre, because of combining the elements of interviewing, analysis, synthesis, chronicle, reporting. The main purpose of the investigative journalist is to provide the community with facts that are important but not well-researched, social, political, and economic issues that have not previously been made public and can affect a large number of people. The process of transforming the journalistic investigation takes place through a multimedia platform and contemporary forms of information provision. Journalists of "Bigus. Info" are outside of the traditional media and provide information to interact with interactive maps, video evidence, long rides and thus increase the audience. Multimedia is a prerequisite for the promotion of the original content of «Bigus. Info». Also it contributes to a wide resonance. The fact of setting material in social networks as well as blogs contributes to its personalization, and gives the reader the opportunity not only to follow the course of events and their results, but also to suggest the topic itself for investigation.

The scientific novelty is in the fact that multimedia platforms help journalists make their research more interactive.

The practical significance is implemented in the possibility to consider the peculiarities of the genre of journalistic investigation in the conditions of modern technology development.

Keywords: *journalistic investigation; new platforms; genre of investigation; Internet journalism; «Bellingcat»; «Bugis.Info».*